

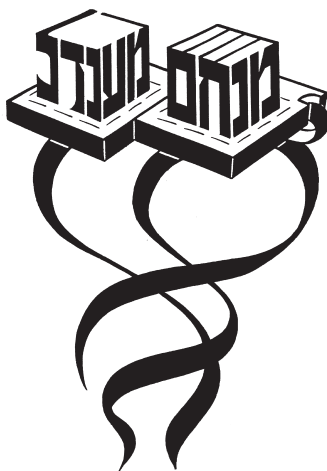
תשורה

מחגיגת הבר מצוה

של

הת' מנחם מענדל הלוי שיחי'

הורביץ

ראש חודש ניסן ה'תשע"ט

כינוס ילדים – חנוכה תשל"ו

פתח דבר

בשבח והודיה להשי"ת, לרגל שמחת הבר מצוה של בננו היקר הת' מנחם מענדל הלוי שיחי' הורביץ ביום ר"ח ניסן הבעל"ט, הננו מוציאים לאור קובץ ובו ביאור מאת סב החתן הרה"ח שלום הלוי שיחי' הורביץ, בענין מעלת הזכות שניתנה ללויים ליטול ידיהם של הכוהנים, כהכנה למצוות ברכת כהנים, אשר מברכים את ישראל באהבה.

ויזמא קא גרים יום ראש חודש ניסן, יום זכאי *שנטל עשר עטרות, ראשון למעשה בראשית כו' ראשון לברך את ישראל.

ופותחין בדבר מלכות, בראשית הקובץ הובא מכתב כללי מיום ההולדת של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, יום הבהיר י"א ניסן ה'תשכ"ח אשר בו נתבאר מעלת מצוות תפילין כמצוה שנצטוו בני"י עוד לפני יציאתם ממצרים.

לחביבותא דמילתא, הוספנו בראש הקובץ, שיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, ביאור בענין עשר עטרות שנטל יום זה - מהתוועדות ר"ח ניסן ה'תשמ"ה וכן ברכת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, ביחידות לקבוצת חתני בר מצוה והוריהם לקראת חודש ניסן, כב אדר שני ה'תשמ"ט.

והננו בזה להודות לכל האורחים החשובים ובני המשפחה אשר הואילו והגיעו מרחוק ומקרוב להשתתף בשמחת בננו שיחי'. והשם הטוב הוא יתברך ישיב לכם כגמולכם הטוב ובעזה"ת נשיב לכם גם אננו בשמחתכם. עד לשמחה האמיתית בגאולה השלימה ומלכנו בראשנו וברכנו אבינו כולנו כאחד, מלך ביזיון תחזינה עינינו בקרוב ממש.

יוסף יצחק הלוי ורבקה הורביץ

ניסן ה'תשע"ט

*ת"ש: "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן", תנא: אותו יום נטל עשר עטרות, ראשון למעשה בראשית, ראשון לנשיאים, ראשון לכהונה, ראשון לעבודה, ראשון לירידת האש, ראשון לאכילת קדשים, ראשון לשכון שכניה, ראשון לברך את ישראל, ראשון לאיסור הבמות, ראשון לחדשים. (שבת פז:).

ב"ה, י"א ניסן, ה'תשכ"ח
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
אשר בכל מקום ומקום
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

יעדע זאך אין תורה, אפילו אַ פּרט, און אַודאי אַ פּרט פּון אַזאַ
כללות־דיגן ענין ווי יציאת מצרים, האָט אַ ספּעציעלע באַדייטונג און
ספּעציעלע אָנווייזונגען.

דערציילט אונז די תורה, אַז איידער די אידן זיינען אַרויס פּון
מצרים, האָט זיי דער אויבערשטער געגעבן פאַרשידענע מצוות: אַ
טייל פּון זיי האָט מען געדאַרפט מקיים זיין זייענדיג נאָך אין מצרים;
אַ טייל פּון זיי – מקיים צו זיין שפּעטער.

צווישן די מצוות וועלכע זיינען אָנגעזאַגט געוואָרן אין מצרים איז
פאַראַן איין מצוה וואָס טיילט זיך אויס דערמיט וואָס זי איז באַשטימט
געוואָרן אַלס אַ ספּעציעלער "אות" – אַ צייכן און דערמאָנונג – פּון
דעם גאַנצן ענין פּון יציאת מצרים, און האָט געדאַרפט דינען אַלס
אַזעלכע ניט נאָר אין אַ באַשטימטער צייט פּון יאָר, נאָר אין אַלע
וואַכנטעג פּון אַ גאַנץ יאָר,
דאָס איז די מצוה פּון תּפּלין.

דערפּון איז פאַרשטאַנדיק, אַז די פאַרבינדונג פּון מצות תּפּלין מיט
יציאת מצרים איז אַ גאָר ברייטע און טיפע. און אפילו אין פאַרגלייך
צו דעם חג הפּסח מיט אַלע זיינע איינצלהייטן – זיינען זיי דאָך נאָר
אין די טעג פּון פּסח, אָבער דער געדיינקען און איבערלעבן יציאת
מצרים דאַרף דאָך זיין טאָג טעגליך, און דאָס ווערט פאַרצייכנט לאות
על ידך ולזכרון בין עיניך (אַלס אַ צייכן אויף דיין האַנט און פאַר אַן
אָנדענקונג צווישן דינע אויגן) – אין די (אַלע וואַכנטעג פּון אַ גאַנץ
יאָר) תּפּלין.

ווי אַלע ענינים פון תורה און מצוות, האָט אויך די ספעציעלע באַדייטונג פון מצות תפלין מערערע דערקלערונגען, און אויף איינע פון זיי וויל איך זיך דאָ אָפּשטעלן.

דער ענין פון יציאת מצרים איז געווען די באַפֿרייאונג פון פֿאַרשקלאַפונג, אָנהויבנדיג מיט דעם איינפֿאַכן זין פון דעם וואָרט – פון פיזישע צוואַנגס־אַרבעט (עבודת פרך), ביז צו דעם טיפּסטן זין פון גייסטיגער באַפֿרייאונג, באַפֿרייאונג פון "מצרים" (מצרים וגבולים) – פון אַלע באַגרענצונגען און באַשרענקונגען וועלכע האַמען די נשמה; ביז עס אַנטפלעקט זיך דער עצם מהות פון דעם אידן, סיי אַלס יחיד און סיי אַלס פֿאַלק,

וואָס דער עצם מהות פון אַ אידן איז דאָך, ווי דער אויבערשטער זאָגט: בנים אתם לה' אלקיכם – "איר זייט קינדער צו ג'ט אייער ג'ט". וואָס דערמיט ווערט געמיינט ניט נאָר די נשמה ווי זי איז איידער זי גייט אַראָפּ אויף דער וועלט, נאָר אויך אַ איד ווי ער איז אין עולם הזה, אַ נשמה מיט אַ גוף און מיט אַלע זייערע אייגענשאַפטן.

* * *

דער באַגריף פון בנים למקום – דעם אויבערשטן קינדער – מיינט צווישן אַלעם, אַז פונקט ווי דער אויבערשטער איז אַ מושל ושוולט (הערשער און געוועלטיגער) איבער דער וועלט און אַלץ וואָס איז אין וועלט, אַזוי דאַרף אַ איד – אין אַלע ענינים וועלכע זיינען פֿאַרבונדן מיט זיין אַ איד, מיט אידישקייט – זיין אַ הערשער איבער וועלט און ניט נאָר באַ "יום־טובֿ'דיגע געלעגנהייטן" נאָר אויך אין זיין טאַג־טעגלעכן לעבן. דאָס דאַרף זיין בפועל ממש – פֿאַקטיש און אין אַן אַנטפלעקטער פֿאַרם. דאָס הייסט, אַז ניט נאָר וואָס אַ איד דאַרף ניט נתפעל און ניט באַאיינפלוסט ווערן פון דער וועלט אַרום אים, נאָר, אדרבה, ער דאַרף הערשן און געוועלטיגען – אין אַלעם וואָס געהערט צו אידישקייט – איבער אַלע ענינים פון וועלט.

דאָ שטעלט זיך באַלד איין איינפֿאַכע און שטאַרקע פֿראַגע: ווי קען מען דאָס פֿאַרלאַנגען פון יעדן אידן, און ווי קען ער דאָס דערגרייכן? איז דער ענטפֿער אויך אַן איינפֿאַכער: וויבאַלד ער איז דעם

אויבערשטניס אַ קינד, האָט אים דער אויבערשטער געגעבן ספעציעלע גיטלעכע און איבער-נאַטירלעכע כוחות –

וואָרום דאָס זעט מען דאָך אפילו אין דעם משל פון קינדער און עלטערן, וואָס קינדער נעמען איבער, אין אַ נאַטירלעכן אופן, אייגנשאַפטן און כאַראַקטער-שטריכן פון זייערע עלטערן, און עלטערן גיבן דאָס איבער צו קינדער. אין נמשל – ווי אידן זיינען בניס למקום – איז דאָס נאָך אין אַ פיל טיפערער פאָרם, ווי דער אַלטער רבי, בעל התניא והשלחן-ערוך, דערקלערט, אַז אין משל פון עלטערן און קינדער זיינען דאָך די קינדער אַ מציאות פאַר זיך, נאָר ענג און טיף פאַרבונדן מיט עלטערן; אין נמשל אָבער – ווי אידן זיינען בניס למקום – זיינען אידן שטענדיג, און דורך תורה און מצוות אויך אין אַן אַנטפּלעקטער פאָרם, ניט קיין מציאות פאַר זיך, נאָר אינגאַנצן בטל צום אויבערשטן – זייער גאַנצע מציאות איז דורכפירן דעם אויבערשטענ'ס רצון – כעבד וכבן (ווי אַ קנעכט און ווי אַ קינד).

וואָס יציאת מצרים האָט דאָך אויך אַרויסגעבראַכט און אַנטפּלעקט כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים (וואָרום צו מיר זיינען די אידן קנעכט, מיינע קנעכט זיינען זיי וואָס איך האָב זיי אַרויסגעפירט פון לאַנד מצרים).

איז ווען אַ איד ברענגט אַרויס אָט די גיטלעכע כוחות אין דער פולער מאָס, ביז זיי נעמען אַדורך זיין גאַנצן וועזן, ניט נאָר זיינע מעשים, נאָר אויך זיין ריידן און דענקען – גיט דאָס אים די מעגלעכקייט צו זיין אַ הערשער און געוועלטיגער איבער אַלע ענינים פון דער וועלט אַרום אים.

* * *

און דאָס איז דער ענין פון מצות תפלין, ווי עס ווערט דערקלערט אין פיל ערטער, ביז אין דער קלאַרסטער און קאַנצענטרירסטער פאָרם אין שלחן-ערוך:

אַז בשעת אַ איד לעגט תפלין דאַרף ער מכוון זיין, אַז דער אויבערשטער האָט אונז אָנגעזאַגט צו לעגן תפלין אויף דער האַנט אַנטקעגן האַרצן, און אויפן קאַפּ אַנטקעגן מוח "כדי שנוכור נסים

ונפלאות שעשה עמנו . . ואשר לו הכח והממשלה לעשות בעליונים ובתחתונים כרצונו" (כדי מיר זאָלן געדיינקן די נסים און וואונדער וואָס ער האָט געטאָן מיט אונז . . און אַז ער האָט די קראַפט און הערשאַפט צו טאָן וואָס ער וויל אין די אויבערשטע און אונטערשטע וועלטן) "וישעבד להקב"ה הנשמה שהיא במוח וגם תאות ומחשבות לבו לעבודתו יתברך" – און מאַכן אונטערוואַרפן ווי אַ עבד צום אויבערשטן די נשמה וואָס איז אין מוח, און אויך די נייגונגען און געדאַנקן פון האַרצן, צו דינען דעם אויבערשטן, וואָס דער מוח (פאַרשטאַנד) און האַרץ (געפיל) פירן דאָך אָן מיט אַלע מעשים, דיבורים און מחשבות פונם מענטשן. און דאַמאָלס איז דאָך – עבד מלך כמלך (דעם קעניג'ס קנעכט איז (האָט די קראַפט) ווי דער קעניג), איז דורך דעם עבד וכן המלך ווערן דורכגעפירט בפועל דער כח וממשלה לעשות בעליונים ובתחתונים כרצונו – העכער פון אַלע בעגרענצונ[ג]ען, יציאת מצרים אין דער פולער מאָס.

* * *

דער אויבערשטער זאָל געבן, אַז דורך מקיים זיין דעם ענין פון יציאת מצרים בחג הפסח און אין אַלע טעג פון אַ גאַנץ יאָר, ווי אויבנדערמאָנט, זאָל מען זוכה זיין צו דער אמת'ער און פולשטענדיגער באַפרייאונג פון איצטיגן גלות, גלות הגוף און גלות הנשמה, בחסד וברחמים, בשובה ונחת דורך משיח צדקנו בקרוב ממש.

בברכת חג הפסח כשר ושמח,

מנחם שניאורסאהן

כללות'דיגן ענין ווי יציאת מצרים: ראה מכילתא ומפרשי התורה בקישור שני הענינים "אנכי ה"א אשר הוצאתיך מארמ"צ". זח"ג קח, א. תניא פמ"ז. אַלע וואָכנטעג: להביא הלילות וגם מדרבנן לילה זמן תפלין הוא (שו"ע או"ח רס"ל)*.

(* דלכאורה י"ל דלאחרי גזרתם נעשה הלילה לאו זמן תפלין [דוגמא בעניני חה"פ – שו"ע אדה"ז סת"ג ס"ל] וזה שולל בהמ"מ (לס"ל סעי' ב): אם כו' כל הלילה מותר.

שקו"ט בזה בחקרי הלכות ג"כ.

”שאו ידיכם קדש”

ביאור מעלת נטילת ידי הכהנים

לפני ברכת כהנים ע”י הלויים

מאת הרב שלום הלוי הורביץ

א

הקדמה

חשיבות ענין ברכת כהנים ונטילת ידיהם ע”י הלויים גדולה היא מאוד, שהרי הלכה אחת ויחידה ישנה בזמן הזה המשלבת יחדיו את הכהנים והלויים, והיא ההלכה של נטילת ידי הכהנים לפני ברכת כהנים — כפי שמובא בשולחן ערוך (או”ח סימן קכח סעיף ו): ”והלוי יוצק מים על ידיהם”.

במיוחד כשהמדובר בבית כנסת מרכזי, בית מדרשו של הרבי ב-770. שם מקבלת ברכת כהנים מימד מיוחד. וכך מגדיר הרבי בעצמו את מעלת נשיאת כפים בבית מדרשו (אג”ק ח”ב עמוד רנו):

”פון מעלות הכהנים ועבודתם וואס זיינען אויך דא לאחר חורבן בית המקדש איז נשיאות כפים בשעת התפלה, וואס בתי כנסיות ווערן טאקע אנגערופן מקדש מעט.

איינע פון די זאכן וואס עלי’ לרגל בבית המקדש פלעגט אויפטאן בא א אידן לויט ווי חסידות ערקלערט איז געווען דאס, וואס ער פלעגט זיך משתחוה זיין, און ניט נאר בחצוניות, מיט דעם גוף, נאר אויך מיט זיין נשמה, ד.ה. אז ער פלעגט מבטל זיין אלע זיינע כחות הנשמה רצון שכל מדות צום אויבערשטן, במילא איז פארשטענדליך אז א בית הכנסת וואו די השתחוואה פנימית ווערט אויסגעפירט אם בעסטן, איז מער מקדש מעט, נעענטער צו מעלת בית המקדש.

דאס געפינט א חסיד ווען ער דאוונט אין ביהמ”ד פון זיין רבי’ן, וואס יעדער חסיד איז דאך מער-ווייניקער בטל צום רבי’ן. און א חסיד כהן נושא כפיו בביהמ”ד של רבו — אין פארגלייך צו נשיאות כפים אין א סתם בית המדרש — איז נעענטער צו נשיאות כפים בבית המקדש (וואס איז געווען שלא בערך גרעסער ווי נשיאות כפים אין מדינה. זע משנה סוטה לו, ע”ב). [ובתרגום ללה”ק: ממעלות הכהנים ועבודתם, הקיימות גם לאחר חורבן בית המקדש, היא נשיאות כפים בשעת התפלה, שכן בתי כנסיות אכן נקראים מקדש מעט.

אחד הדברים שעלי' לרגל בבית המקדש היתה פועלת ביהודים כפי שהסידות מבארת היא, שהי' משתחוה, ולא רק בחיצוניות עם הגוף, אלא גם בנשמתו. דהיינו שהי' מבטל את כל כוחות הנשמה שלו; רצון, שכל ומדות, לה'. במילא מובן שבית הכנסת בו מתבצעת ההשתחוואה פנימית בצורה הטובה ביותר, הוא יותר מקדש מעט, קרוב יותר למעלת בית המקדש. וזאת מוצא חסיד כאשר הוא מתפלל בביהמ"ד של רבו, שהרי כל חסיד בטל, פחות או יותר, לרבי. וחסיד כהן נושא כפיו בביהמ"ד של רבו, בהשוואה לנשיאות כפים בסתם בית המדרש, קרוב יותר לנשיאות כפים בבית המקדש (שהיתה נעלית שלא בערך מנשיאות כפים במדינה. ראה משנה סוטה לז, ע"ב).

*

כלוי שזכיתי לעסוק שנים רבות במצוה זו - מצות נטילת ידי הכהנים לפני נשיאת כפים, ראיתי צורך לעורר על ענין הנטילה, זאת לאחר שהבחנתי שיש נמנעים מכך או מחמת חסרון ידיעה או מחמת קושי הדבר בבתי כנסת גדולים בדוגמת 770 שמקום הנטילה צר מלהכיל את ריבוי הכהנים והלויים [ואולי ישתדלו הגבאים גם בנושא חשוב זה להרחיב את מקום הנטילה].

בשורות הבאות נפנה לעיין במקורות תורניים והלכתיים אודות חשיבות הדבר וכמו כן נפיק לקחים מעובדות וסיפורים ששמעתי בזה. [בפתח הדברים יש לציין, שחלק מהדברים המובאים להלן התפרסמו בבימות שונות ע"י רבנים וכו'].

ונפתח בשאלות הבאות: מה גדרה של הלכה זו? האם חובה על הלויים ליטול ידי אחיהם בני אהרן? האם יכולים כמה לויים להשתתף במצווה? מה עושים כשאין לויים? ועוד.

ב

חובת נטילת ידיהם של הכהנים

עיקר חיוב נטילת ידיים לפני נשיאת כפים נסמך על דברי הכתוב "שאו ידיכם קדש וברכו את ה'". כלומר, כשתשאו את ידיכם, קדשו אותם בתחילה - בנטילה. רק לאחר מכן, ברכו ברכת ה' - ברכת כהנים (שוי"ע אדה"ז סי' קכח ס"ח). מקור ההלכה בדברי הגמרא (סוטה

(לט): "דאמר ר' יהושע בן לוי: כל כהן שלא נטל ידיו לא ישא את כפיו, שנאמר שאו ידיכם קדש וברכו את ה'".

נחלקו הראשונים (רש"י והרמב"ם, כמבואר בבית יוסף, או"ח סימן קכח) בעניין כהן שנטל ידיו שחרית, אם צריך ליטול את ידיו שוב לכבוד נשיאת כפים. להלכה, פסק השולחן ערוך כדעת רש"י: "אף על פי שנטלו הכהנים ידיהם שחרית, חוזרים ונטלים ידיהם". רק במקום שאין אפשרות ליטול ידיים, סומכים הכהנים על דעת הרמב"ם המקיל, ועולים לדוכן בלי ליטול את ידיהם שוב.

הבית יוסף הביא מדברי הארחות חיים (בשם בעל התמיד) שלמרות שבמקדש היו הכהנים נוטלים את ידיהם ורגליהם, כיום אין חובת נטילה אלא על הידיים, ולא על הרגלים. אולם, מציין שם הארחות חיים שב"אלו הארצות" נהגו לרחוץ אף את רגלי הכהנים, "ומנהג ישראל תורה היא". לא נודע לנו על מקום שמתקיים בו מנהג זה כיום, וכמו שכבר העיר הבית יוסף "ואנו לא ראינו מעולם מי שנהגו" (וכן כתב בדרכי משה והרדב"ז במצודות דוד (מצוה עח) כתב, שהיה נכון לרחוץ גם את הרגלים, אלא שלא נהגו כן).

ג

מצוות הלוי ליטול ידי כהנים

בגמרא לא הוזכרה הלכה הקובעת שידי הכהנים יינטלו על-ידי הלויים. אולם, הלכה זו מופיעה בשולחן ערוך (סעיף ו), ומקורה (כמבואר בבית יוסף) בדברי הזוהר הק', פרשת נשא (דף קמו, א-ב): "תאנא, כהן דבעי לפרסא ידוי, בעי דיתוסף קדושה על קדושה דיליה, דבעי לקדשא ידוי על ידא דקדישא, מאן ידא דקדישא, דא ליואה, דבעי כהנא ליטול קדושה דמייא מידי, דכתיב "וקדשת את הלויים", הא אינון קדישין... דכל כהן דפריס ידוי, בעי לאתקדשא על ידא דקדישא".

כלומר, כהן שבא לישא את כפיו בברכת העם, צריך תחילה להתקדש על-ידי קדושים. אין לו ליטול את ידי עצמו, ולא ליטול ידיו מישראל, אלא דווקא משבט לוי, עליהם נאמר "וקידשת את הלויים". הזוה"ק ממשיך ואומר שהברכה עצמה תלויה בהיות הלויים יוצקים מים על ידי הכהנים, וכמו שביאר בשו"ת מהר"ש הלוי (סימן ח), "ואולי הוא אמצעי שלם כדי שתשרה שפע שובע רצון שוכני סנה על ידי הכהנים ויסכים דעת עליון ב"ה באותה ברכה בהיותם הידיים מקודשות ע"י הלוי".

מדברי הזוה"ק משמע שנטילת ידי הכהנים היא מתפקידי הלויים,

ומצווה עליהם למלא את תפקידם. בשו"ת מהר"ש הלוי (שם) אכן הזכיר כמה פעמים שכך היא "מצות הלוי", והדגיש כי "אע"פ שאינו מפורש בתלמוד ולא בשום פוסק, והזוהר ציווה עליו, ודאי דאין לזלזל על דבריו, ואדרבא, ראוי להחזיק במעוז מצוותיו חוקותיו ותורותיו... וחזינן כמה דינים שלא הזכרו בתלמוד ולא בספרי הפוסקים, הביאים הרב בית יוסף מס' הזוהר ופסק כדבריו".

גם במטה משה (דיני נשיאת כפים אות קפ) הדגיש שכך היא צורת הנטילה: "וכך יטול ידיו, לא יטול ידיו כי אם מלוי כדאיתא בספר הזוהר".

ד

נטילת ידי הלויים

בזוה"ק הנ"ל (בשם ספד"צ) הוסיף שצריך הלוי לקדש עצמו לפני שמקדש את הכהן על-ידי נטילתו, וכך פסק בשולחן ערוך שיש ללוי ליטול ידי עצמו קודם שיצוק מים על ידי הכהנים. וכן כתב הלבוש (קכח, ז) "דאם לא כן, איך יוסיפו קדושה והם אינם קדושים". כך פסק גם בשולחן ערוך הרב (סעיף י).

אולם כתב הרמ"א שאין המנהג כן, ואין הלויים נוטלים קודם ידי עצמם. המשנה ברורה (ס"ק כג, ע"פ מגן אברהם וב"ח) כותב שאם הסיחו הלויים דעתם מאז שנטלו ידיהם בשחרית, טוב שיטלו ידיהם קודם נטילת ידי הכהנים – וקל וחומר אם נגעו בגופם (במקומות מכוסים) שיש להם ליטול את ידיהם תחילה.

אם כי נהגו לויים רבים שלא ליטול ידי עצמם קודם נטילת ידי הכהנים, באמת כתב בכנסת הגדולה (הגהות בית יוסף, סימן קכח) שהמנהג פשוט ליטול גם הלויים את ידיהם. בכך החיים (ס"ק מב) הביא את דבריו, וסיים "דכן ראוי לנהוג כל הירא את דברי ה' ליטול ידיו ואחר כך ליצוק על ידי כהנים, אף במקום שלא נהגו הלויים ליטול, כדי לקיים דברי הזוהר הקדוש".

גם ביום הכיפורים ובתשעה באב, יש ללויים (לפי המנהג הנ"ל) ליטול את ידי עצמם, כיון שנטילה זו צורך מצווה היא - וכיון שכך נהוג במשך השנה כולה. אך לוי שאינו נהוג ליטול את ידיו במשך כל השנה, אין לו ליטול ידיו ביוה"כ ובתשעה באב (מהר"ש הלוי סימן ט; וכן כתבו שאר אחרונים). אולם, אם כי בנוגע לנטילת ידי הכהנים נהגו ליטול את ידיהם עד הפרק (כבכל השנה; ראה חיי אדם כלל קמה, הלכה יא; משנה

ברורה תרכא, ס"ק ז), אין ללויים ליטול את ידי עצמם אלא עד קשרי האצבעות (מטה אפרים תרכא, יז ואלף למטה, שם; והוא שלא כדברי מועד לכל חי, דיני ומנהגי יוהכ"פ).

ה

לעבור לפני המתפללים

בדורות קדומים, היו בתי כנסת בהם נהגו הלויים לעבור בין הכהנים בתוך בית הכנסת, ונוטלים את ידיהם לתוך קערות. במקור חיים (הנדפס מחדש, ס"ק ו) כתב שהיו שלשה לויים מסובבים את הכהן - זה מחזיק קנקן מים, וזה קערה, וזה מפה לניגוב ידי הכהן. כך עולה אף מדברי המרדכי (הגהות למגילה סימן תתיז, אלא שלא דיבר בעניין לויים, כיון שעדיין לא נתגלה ספר הזוהר), ומעוד מקורות (ראה אליה רבה קכח, ס"ק ד).

כיום, המנהג הקבוע הוא שעומדים הלויים ליד הכיור, בדרך כלל מחוץ לבית הכנסת, ונוטלים את ידי הכהנים. על כך נשאלת השאלה: האם מותר ללויים לעבור לפני מי שמאריך בתפילתו על מנת ליטול את ידי הכהנים - שכן "אסור לעבור לפני המתפללים"?

בנוגע לכהן עצמו, כתבו הפוסקים שמותר לו לעבור לפני המתפללים כדי ליטול את ידיו. אמנם "אסור לעבור לפני המתפללים" (שו"ע או"ח סימן קב), אבל לדבר מצווה מותר (אשל אברהם מבוטשאטש שם), וגם לאוסרים לצורך מצווה (ראה דעת תורה, שם), הרי שבנוגע לכהן עצם עקירת רגליו כדי ללכת ליטול את ידיו נחשבת לדבר מצווה, ולכן מותר לו לעשות כן אפילו כשעובר לפני המתפללים (ראה גם מנחת יצחק, ח"ה, סימן י). וכתב בספר "די אמות של תפילה" (ח"א, ביאורים פרק ז, א, ג) שכך נהגו בירושלים, ע"ש בשם הגרי"ש אלישיב (ראה גם בספר הברכה המשולשת, פרק ד, סעיף יט).

אולם בנוגע ללוי, כתב בספר "די אמות של תפילה" (עמ' 61) שאין לו לעבור לפני המתפללים, משום שרחיצת ידי כהנים על-ידי לויים אינו אלא הידור (הוראה דומה נכתבה בשו"ת ענף עץ עבות, סימן ט). בספר הברכה המשולשת (עמ' 174) ביאר עוד שעיקר המצווה מוטלת על הכהן (שירחוץ ידיו על-ידי לוי) ולא על הלוי, ולכן אפילו במקום שאין לויים אחרים, אין לו לעבור לפני המתפללים. אך נראה שבמקום שאינו עובר לפני המתפללים ממש, ורק לצד המתפלל, יש להקל, כיון שנחלקו

האחרונים אם יש בכך איסור (ראה משנה ברורה, סימן קב, ס"ק טז) – ובפרט כאשר אין לויים אחרים שיכולים ליטול את ידי הכהנים.

ו

עניית אמן על ברכות הש"ץ ודין לוי בשלושת הרגלים

במקום שיש מניין מצומצם (רק עשרה אנשים או מעט יותר), יש לכהנים וללויים היוצאים מבית הכנסת לדאוג לכך שישארו לפחות רוב מניין בתוך בית הכנסת שיענו אמן על ברכות הש"ץ (ראה או"ח סימן נה, סעיף ב, ובביאור הלכה שם). עדיף להשאיר את דלת בית הכנסת פתוחה, כך שיראו הכהנים והלויים שיצאו החוצה את המתפללים, כיון שיש צירוף על-ידי ראייה (שם, סעיף יד; ביאור הלכה, ס"ק יח ו-נב).

בתשובות והנהגות (ח"ג, סימן מח) כתב עוד שבמקום שלא ישארו עשרה בבית הכנסת, אין ללוי לצאת החוצה ליטול את ידי הכהנים, כי עיקר מצוות חזרת הש"ץ בעשרה, ומצווה זו עדיפה על מצוות נטילת ידיים על-ידי לוי.

במקום שיש לויים אחרים שיכולים ליטול את ידי הכהנים, כתב שם עוד שאין ללוי לצאת החוצה ליטול את ידי הכהנים, כי "מצוות עניית אמן רבה היא מאד", ואין לבטלה לצורך נטילת ידי הכהנים - בודאי במקום שיש לויים אחרים הנוטלים את ידיהם.

אבל ברגלים כתב שראוי לכל לוי ליטול אז את ידי הכהנים, כי בזה מחזיק עצמו כלוי בכך שנוטל את ידי הכהנים לפרקים [ולכאורה צ"ע, למה לא די במה שעולה לתורה כלוי בכל השנה כדי להחזיק את עצמו כלוי]. והביא שכן היה נוהג הרב מבריסק (הגרי"ז סולובייצ'יק זצ"ל, שהיה לוי), שדקדק לכל הפחות ברגלים ליטול את ידי הכהנים לנשיאת כפים. ובתשובות והנהגות הנ"ל כתב שעל-כל-פנים בימי הרגל יש ללויים להקפיד ליטול את ידי הכהנים, אפילו לוי תלמיד חכם לכהן עם הארץ.

ז

כמה לויים ביחד

כשיש לוי תלמיד חכם בין הלויים, כתב בתשובות והנהגות (שם) שצריכים שאר הלויים לכבדו ליטול את ידי הכהן לבדו, ולא להצטרף עמו במעשה הנטילה. ופקפק שם על עצם המנהג שכמה לויים נוטלים

יחד את ידי הכהנים, שכן לכאורה עדיף שאחד יטול את ידי הכהן לבדו, ולא שיצטרפו בכך כמה לויים.

אולם המנהג כיום, בפרט אצל קהילות אשכנזים, שאפילו כמה לויים נוטלים ידי כהן אחד, ואולי נתפשט המנהג מכך שבחוץ לארץ היו הכהנים נושאים את כפיהם רק ברגלים, וכל הלויים רצו להשתתף ברחיצת ידי הכהנים. אכן, בלקט הקמח החדש (רכח, ס"ק מה) כתב שרק אצל האשכנזים נהוג שכמה לויים נוטלים ידי כהן אחד, ואילו אצל הספרדים לוי אחד נוטל לכהן אחד.

וציין שם למנהגי פרנקפורט (עמ' קסא) שבבית כנסת אחד הייתה משפחה אחת שהייתה ידועה מדורי דורות שרחצו ידי הכהנים. כאמור, המנהג הנפוץ כיום (גם אצל ספרדים) הוא שכמה לויים נוטלים גם ידי כהן אחד.

ח

במקום שאין לויים

כמה פוסקים (ב"ח בשם מהר"י מולין; ט"ז ס"ק ג; מגן אברהם ס"ק ז) כתבו שאם אין לוי שיטול את ידי הכהנים, טוב שבכור (פטר רחם) יטול ידיהם, ובכל אופן לא יטלו ידיהם על ידי ישראל, כי גם בכור יש מעט קדושה, ככתוב בתורה (שמות יג, ב): "קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל".

בכף החיים (ס"ק מ) הביא הלכה זו בשם הבן איש חי, אך סיים: "אמנם לא ראיתי מי שנוהג כן, ונראה דסומכין על הפשט דברי הזוהר דמשמע דוקא לוי, ואם לאו לא יטול כי אם בידיו". ובהרבה מקומות לא נהגו שיטלו בכורות את ידי הכהנים כאשר אין לויים, אך אדמו"ר הזקן פסק ש"אם אין שם לוי יצוק בכור פטר רחם" [וראה עוד מ"ש אדמו"ר הזקן במסגרת].

הפוסקים הוסיפו שאין לישראל ליטול את ידי הכהנים. ולכן במקום שאין לויים ואין בכורות, יש לכהנים ליטול את ידי עצמם. בשו"ת נשאל לדוד (סימן צא) האריך בשאלה אם יכול כהן אחד ליטול את ידי כהן חברו, אמנם המנהג פשוט שנוטל כל כהן את ידי עצמו.

ט

ענינים נפלאים כבוד התורה וחשיבות המנהג

מסופר על זקני הרה"צ ר' פנחס הלוי איש הורוויץ זצוק"ל, בעל מחבר ה"מקנה", "הפלאה" ו"פנים ויפות" [שכידוע כ"ק אדמו"ר הצמח צדק מביאו פעמים רבות במאמריו ואף בהגהותיו ללקו"ת. כמו כן מופיע שמו יחד עם אחיו הרה"ק רבי שמעלקע זצ"ל בהסכמה לשולחן ערוך אדמו"ר הזקן], שהיה מתפלל יחד עם תלמידו הגאון רבי נתן אדלר הכהן, וכשהיה צריך לישא כפיו, היה שמש בית הכנסת מביא כלי מים וקערה למקום מושבו של הגאון בעל הפלאה, ורבי נתן אדלר היה הולך אליו למקומו, והרב הלוי היה יוצק מים על ידיו של הרב הכהן.

וסיים בשו"ת משנה שכיר, שכך יעשה כל רב קהילה או רב בית הכנסת שהוא לוי, שיביאו מים לידו, והכהנים יגשו אליו והוא יצוק מים על ידיהם, ובזה יכירו הכל בכבודה של תורה שכבודו גדול מהם, וגם לא יחלש המנהג שהלויים יוצקים את המים על ידי הכהנים.

נטילה בשירות ותשבחות

שמעתי מפי יהודי חשוב שהחתם סופר סיפר שבעת שזקני בעל הפלאה הרה"צ ר' פנחס הלוי איש הורוויץ, נטל את ידי תלמידו ר' נתן הכהן אדלר לפני ברכת כהנים, הי' בשמחה גדולה מאוד, ועשה זאת בשירות ותשבחות. החתם סופר אף הוסיף בהתרגשות גדולה לאמור: "מי שלא ראה שמחה זו לא ראה שמחה מימיו".

נטילה בספל של זהב

מפי בן דודי, בנש"ק ר' אברהם חיים הלוי הורוויץ, אדמו"ר מבאסטון (בארא פארק – בית שמש) שמעתי סיפור נפלא ששמע מפי יעקע זקן, שבעל הפלאה לא התפלל בכל יום בבית הכנסת שכיהן בו כרב, כי הוא התפלל נוסח ספרד ושם התפללו נוסח אשכנז, אולם שלוש פעמים בשנה התפלל בבית הכנסת שלו, ובעת שנטל ידי הכהן לפני ברכת כהנים הי' בשמחה גדולה, ושני הגבאים הביאו לפניו לתוך בית הכנסת קערה גדולה של זהב וספל מיוחד של זהב עם מים שבזה נטל בעל הפלאה את ידי תלמידו הכהן ר' נתן אדלר (וכ"כ בספר גם אני אודך ע' פא).

מי סגולה

אמו"ר הרה"ח ר' פנחס הלוי ע"ה כתב לי באחד ממכתביו: אצלנו המנהג שבשעה שהכהנים נוטלים ידיהם, הולכים הלויים [אלה שכבר נטלו את ידי הכהנים], ושמים את ידיהם תחת ידי הכהנים, והמים הנוטפים מידי הכהן יורדים ונוטפים על ידי הלויים.

נטילה ל-כ"ה כהנים

מסופר על הגאון רבי עקיבא הכהן כץ מפראג, שהיו לו עשרים וחמשה ילדים, שנים עשר בנים תלמידי חכמים, ושלוש עשרה בנות. ומתוך שתיים עשרה בנות נישאו לחתנים כהנים, ואחת נישאה לרבי שבתי הלוי. וכשהיו מזדמנים כולם יחד לעלות לברכת כהנים, היה החתן רבי שבתי יוצק מים על ידיהם - לחמיו, לשנים עשר בניו, ולשנים עשר חתניו, והתפאר שמקיים את הפסוק "כה תברכו את בני ישראל", כ"ה גימטריא 25, כנגד 25 כהנים.

*

יהי רצון שבקרוב ממש נזכה לראות בבנין בית המקדש השלישי "ושם נעשה לפניך כמצות רצונך", כאשר נראה כהנים בעבודתם, ישראל במעמדם ולויים בדוכנם מתוך שירה וזמרה עם הרבי בראשנו.

כמה הלכות בדין נטילת ידי הכהנים מתוך
הלכות נשיאת כפים בשולחן ערוך אדמו"ר
הזקן (סימן קכח)

ח. כל כהן שלא נטל ידיו לא ישא את כפיו, שנאמר שאו ידיכם קודש וברכו את ה', ואע"פ שנטל ידיו שחרית צריך לחזור וליטול לפני עלותו לדוכן שתהיה תיכף לה ברכה ושיעור תכיפה יתבאר בסי' קס"ו. ולכן צריך ליטול סמוך לרצה (וברצה הם עוקרים רגליהם לעלות לדוכן כמו שיתבאר והש"ץ לא יאריך ברצה ובמודים), ושיעור נטילה זו כשיעור קידוש ידים לפני עבודה שבמקדש, דהיינו עד הפרק שהוא חבור היד והזרוע, ואפשר שצריך ג"כ מים שלא נשתנו מברייתן כמו שיתבאר בסי' ק"ס ושיבאו המים על ידי הכהן מכח אדם כמו שיתבאר בסי' קנ"ט וכמו בקידוש ידים שבמקדש:

ט. ואין לברך על נטילה זו, לפי שיי"א שיוצא ידי חובתו בנטילת שחרית ולא הצריכו ליטול לפני נשיאת כפים אלא כשהסיח דעתו משמירת ידיו אחר נטילת שחרית וספק ברכות להקל.

ויש מקומות נוהגין שבתפלת שחרית אין נוטלין ידים לנשיאת כפים ובמוסף נוטלין מפני היסח הדעת, ואעפ"כ אין מברכין אפילו אם ידוע שהסיח דעתו לפי שאפשר שהיסח הדעת אינו פוסל לנשיאת כפים כמו שאינו פוסל לשאר דברי תורה ולא הצריכו ליטול ידיו לנשיאת כפים אלא כשנגעו ידיו במקום הטינופת ולא די להן נקיון בעלמא כמו לשאר דברי תורה.

לפיכך אם ידוע לו שנגע במקום מטונף אחר שבירך על נטילת ידים שחרית לדברי הכל חייב ליטול ולברך על נטילת ידים שנית קודם עלותו לדוכן אבל מה לעשות שלא נהגו כן, לכן כל כהן ירא וחרד ישמור ידיו משעת נטילתו שחרית שלא ליגע במקום המלוכלך שיתחייב לברך על נטילת ידים פעם ב'.

י. נוהגים שהלוי יצוק מים על ידי הכהנים על שם וגם את אחיך מטה לוי וגוי הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך וכדי שהכהנים יוסיפו קדושה על קדושתם שמקדישים ידיהם מן הלויים הנקראים קדושים שנאמר וקדשת את הלויים.

ולוי המקדש ידי הכהנים יש לו להתקדש עצמו תחלה שיטול ידיו קודם שיצוק על ידי הכהנים, שאיך יוסיף קדושה והוא אינו קדוש, ובמדינות אלו סומכין הלויים על נטילת ידים שחרית, אבל אם נגע במקום מטונף ראוי הוא שיטול ידיו תחלה.

ואם אין שם לוי יצוק בכור פטר רחם שהלוי הוא קדוש על ידו, אבל בכור לאב בלבד אין בו קדושה עכשיו שניטל העבודה מבכורות, ואם אין שם לא לוי ולא בכור טוב שיטול ידיו הכהן בעצמו משיטול על ידי ישראל שמוטב שיתקדש על ידי עצמו שהוא קדוש משיתקדש על ידי ישראל שאינו קדוש כמותו:

בס"ד. שיחת ש"פ ויקרא, פ' החודש, ר"ח ניסן ה'תשמ"ה.

בלתי מוגה

א. דובר כמ"פ¹ אודות ימים מיוחדים שבהם מתקיימת התועדות של כו"כ מישראל, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציץ ושואב מימין", שמתאספים יחדיו למטרה אחת כו' — שיש חילוקי דרגות בקשר למעלת היום המהווה את סיבת ההתועדות:

יש פעמים שמעלת היום (ובמילא — סיבת ההתועדות) מודגשת בגלוי, ויש פעמים שצריכים לחפש את המעלה המיוחדת דיום זה; לפעמים מובנת מעלת היום רק ליהודי שבדרגת "למדן", ולפעמים מובנת בפשטות לכאו"א מישראל, גם ליהודי פשוט שבפשוטים; לפעמים ישנה מעלה אחת, ולפעמים — מעלות לשון רבים.

ובנוגע להתועדות דשבת זו — הרי מעלת היום מודגשת בגלוי (ללא צורך לחפש כו'), ולא רק מעלה אחת אלא כמה מעלות, והדבר מובן בפשטות לכאו"א מישראל, גם לפשוט שבפשוטים וגם לילד קטן, כן חמש למקרא, כדלקמן.

ב. שבת זו היא — שבת ר"ח ניסן. ובנוגע למעלת יום זה — מפרש רש"י בפירושו על התורה² (פשוטו של מקרא השייך לבן חמש למקרא): "ר"ח ניסן . . נטל עשר עטרות השנויות בסדר עולם".

ומזה מובן גודל מעלת יום זה — לא רק מעלה אחת, אלא עשר מעלות, ובמילא — עשר סיבות לענין של התועדות.

ויתירה מזה: עשר מעלות אלו אינם מעלות סתם, כי אם "עשר עטרות", היינו, שכל מעלה היא באופן של כתר ועטרה.

והענין בזה:

"עטרה" היא — (א) תכשיט, שזהו דבר נעלה יותר מאשר לבוש סתם, מכיון שענינו להוסיף יופי ויקר, "לכבוד ולתפארת",

(ב) בתכשיטים גופא — תכשיט של הראש שהוא תכשיט היותר נעלה, שהרי גם בלבוש ישנו חילוק בין לבוש של הרגל, לבוש של הגוף, עד ללבוש של הראש, ועאכו"כ — בנוגע לתכשיט של הראש, שמוסיף יופי בהראש, ובמילא — בכל מציאותו של האדם,

(ג) בתכשיטי הראש גופא — תכשיט שעל גבי הראש, למעלה מן הראש,

(1) ראה שיחת ש"פ ויק"פ בתחלתה. וש"נ. (2) ר"פ שמיני. נשא ז, יב.

שהרי ישנם תכשיטים שבראש, ולדוגמא: ה"ציץ", שאף שנקרא גם "נזר"³ (כתר), הרי מקומו על המצח שבראש, ועד"ז תכשיט של האוזן (כפי שמצינו⁴ שבימים ההם היו גם האנשים (לא רק נשים) מתקשטים בתכשיט זה), וכיו"ב, ולמעלה מזה — תכשיט שעל גבי הראש, שהוא למעלה מהראש,

(ד) והעיקר — ש"עטרה" שייכת אך ורק למלך בלבד, שהרי "כתר מלכות" לא ניתן אלא למלך בלבד, וכפי שמצינו גם בסיפור המגילה⁵ ש"לבוש מלכות אשר לבש בו המלך" — ניתן "לאיש אשר המלך חפץ ביקרו", משא"כ "כתר מלכות" (אף שבתחילה אמר המן שיתנו גם "כתר מלכות", מ"מ, בנוגע לפועל) לא ניתן לאף א' זולת המלך (ובפרט ע"פ אריכות הביאור בענין זה בדרושי חסידות⁶).

ונמצא, שהעילוי ד"עטרה" גדול ביותר — "כתר מלכות", כלומר, אפילו אצל המלך — אין זה רק "לבוש מלכות", שגם בו מתבטא הענין ד"מלך ביפיו תחזינה עיניך"⁷, ולא סתם "תכשיט" של המלך (שלמעלה מ"לבוש מלכות"), כי אם תכשיט שעל גבי ולמעלה מראשו של המלך, ולא עוד, אלא שבו תלוי כל ענין המלוכה⁸.

ומכל זה מובן גודל מעלת יום זה — ר"ח ניסן — ש"נטל עשר עטרות": ביום זה יש עשר מעלות, אשר כל א' מהן היא מבחי' "עטרה" — למעלה אפילו מבחי' ה"ראש" ד"אותו היום" (ועאכו"כ — למעלה מבחי' גוף ורגל (היום).

ולא עוד, אלא שיש בו ענין של מלכות, היינו, שנעשה המושל השולט והמנהיג דכל הימים שלאח"ז, עד לר"ח ניסן הבע"ל, שאז יומשך ענין ה"עטרה" באופן נעלה עוד יותר,

[שהרי לא יתכן שהממשלה והשליטה על ימי השנה שלאחרי ר"ח ניסן הבע"ל תהי' הן מבחי' ה"עטרה" דר"ח ניסן בשנה זו והן מבחי' ה"עטרה" דר"ח ניסן בשנה הבע"ל — מכיון ש"אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד"⁹. ולכן, בהכרח לומר שפעולת ה"עטרה" דר"ח ניסן זה היא עד לר"ח ניסן הבע"ל, שאז יומשך ענין של "עטרה" באופן נעלה יותר].

ג. והנה, כל האמור לעיל אודות המעלה דר"ח ניסן — הרי זה מובן בפשטות לכאו"א מישראל, גם לפשוט שבפשוטים, ואפילו לילד קטן, בן חמש למקרא:

3) פקודי לט, ל. צו ח, ט. 4) ראה תשא לב, ג. 5) אסתר ו, ז ואילך. וראה פרש"י שם, ט. 6) תו"א מג"א צא, סע"ד ואילך. שערי אורה ש' הפורים פכ"ג. פס"ג. ועוד. 7) ישע"י לג, ח. 8) ראה ע"ז מד, סע"א. 9) פרש"י בראשית א, טז (מחולק ס, רע"ב).

מכיון שענין זה — "ר"ח ניסן . . נטל עשר עטרות" — מובא בפירוש רש"י על התורה, הרי זה דבר המובן גם לילד קטן — כפי שנהגו ישראל שבהתחלת לימוד החומש עם ילד קטן, בן חמש למקרא, מלמדים אותו חומש עם פירוש רש"י. — ברוב המקומות לומדים עם הקטנים פירוש רש"י עצמו, ואפילו במיעוט המקומות שלא לומדים עמהם פירוש רש"י עצמו (מפני שעדיין אינם יודעים לקרוא את האותיות דרש"י, או מפני סיבות אחרות) — מסביר המלמד את דברי רש"י בעל-פה, ואין לו ברירה אחרת, שהרי מוכרח להסביר להם את פירוש הכתובים, ובמילא, מסביר להם כפירוש רש"י — "פשוטו של מקרא".

זאת ועוד: בלימוד זה — חומש עם פירוש רש"י לבן חמש למקרא — אין כל חילוק בין "ראשיכם שבטיכם" ל"חוטב עצים ושואב מימך", שכן, כל א' מהם שולח את בנו ל"חדר" או ל"תלמוד-תורה", ושם לומדים חומש עם פירוש רש"י עם כולם בשוה.

לאחרי שגדלים ומגיעים ל"בן עשר שנים למשנה", ועאכו"כ כשמגיעים ל"בן חמש עשרה לגמרא"¹⁰ — אזי ישנם חילוקי דרגות בדבר, וענין זה תלוי במעמדו ומצבו של האב, אם הוא מהסוג ד"ראשיכם שבטיכם" שיכול בעצמו ללמד את בנו משנה וגמרא, ובפרט — ללמדו היטב, או שהוא "עשיר" שיכול לשכור מלמד לבנו, ובפרט — מלמד טוב, משא"כ אם אינו במעמד ומצב כזה כו' ;

אמנם, בנוגע ללימוד המקרא, חומש עם פירוש רש"י — בזה שווים הכל, כתקנת יהושע בן גמלא [עליו אמרו]¹¹ "זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו, שאלמלא הוא נשתכחה תורה מישראל", ש"תיקן שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר", כך שכל התינוקות של בני העיר, עשירים ועניים, לומדים מקרא באופן שוה (משא"כ בנוגע ללימוד משנה וגמרא — שאז יש חילוקים ביניהם, כמבואר פרטי הדברים בהל' תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן¹², על יסוד המבואר בש"ס ופוסקים שלפניו).

ומובן, שגם לפני תקנת יהושע בן גמלא, כאשר כל אב הי' מלמד תורה לבנו [כמש"נ]¹³ "ולמדתם אותם את בניכם לדבר בס", "ושונתם לבניך"¹⁴, "משיתחיל לדבר אביו מלמדו תורה צוה לנו משה וגו' . . עד שיהא בן חמש שנים . . שאז מלמדו לקרות תורה שבכתב כו"¹⁵ — הי' לימוד המקרא שייך לכולם בשוה; וחיידושו של יהושע בן גמלא הוא — להבטיח שכל התינוקות אכן ילמדו בפועל, עי"ז שיהיו בכל עיר ועיר מלמדי תינוקות, אבל השייכות

(10) אבות ספ"ה. (11) ב"ב כא. א. (12) פ"א ס"ג. (13) עקב יא. יט. (14) ואתחנן ו. ז. (15) הל' ת"ת לאדה"ז בחחלתן. ורש"י.

דלימוד המקרא לכולם בשוה — היתה גם מקודם לכן, כפשוט.
 ונמצא, שהמבואר בפירוש רש"י על התורה אודות מעלת ר"ח ניסן,
 ש"נטל עשר עטרות" — הרי זה ענין המובן לכל, גם לבן חמש למקרא, ובאופן
 שאין כל חילוק בדבר בין "ראשיכם שבטיכם" עד ל"חוטב עצים ושואב
 מימין", שהרי שניהם למדו חומש עם פירוש רש"י.
 ובמילא, כאשר ילד קטן שואל: מהי הסיבה לכך שכולם מתאספים יחדיו
 להתוועדות ביום זה?

— כדרכם של ילדים, ששואלים על כל דבר ודבר מה זה ולמה זה,
 ובנוסף הקשור עם חג הפסח: "מה נשתנה", היינו, שכאשר ישנו שינוי מסויים,
 מבחינים הם מיד, ושואלים "מה נשתנה", וכל זה — אפילו אצל תינוקות
 קטנים ביותר, תינוקות שבתינוקות, שעבורם יש צורך לעשות פעולות מיוחדות
 "שלא יישנו"¹⁶, הרי אם רק מצליחים לפעול שהתינוקות ישארו ערים —
 מבחינים הם בכל שינוי ושינוי, ומיד שואלים "מה נשתנה" (ומצד ענין הבחירה
 — נמשך טבע זה גם אצל ילדי אוה"ע¹⁷) —

אומר לו ה"מלמד" (וכיו"ב) את דברי רש"י בפירושו על התורה —
 פשוטו של מקרא המובן לבן חמש למקרא — שיום זה, ר"ח ניסן, "נטל עשר
 עטרות".

אמנם, זה עתה התחיל ללמוד חומש, ועדיין לא למד פרשת שמיני, אבל
 מכיון שה"מלמד" למד ויודע זאת — בודאי יכול לומר זאת לבן חמש, מכיון
 שזהו ענין המובא בפירוש רש"י על התורה, פשוטו של מקרא, השייך להבנתו
 של בן חמש למקרא.

ומכיון שכן, הרי מבין בפשטות מהי הסיבה להתוועדות זו — לא רק
 סיבה אחת, אלא עשר סיבות!

ולא סתם סיבות, אלא "עשר עטרות" — כפי שמבין בפשטות שיש מעלה
 יתירה ב"עטרה", שאין זה לבוש בלבד, כי אם תכשיט המוסיף יופי, ובתכשיט
 גופא — תכשיט של הראש (לא של הרגל או שאר חלקי הגוף), ולא עוד, אלא
 שהוא למעלה מן הראש, ועד כדי כך, שזהו תכשיט השייך למלך בלבד, כפי
 שיודע להבחין ב"סימן" המייחד את המלך משאר האנשים — שאין הדבר
 מתבטא ביופי הבגדים, כי אם בכך ש"כתר המלכות" מונח על ראשו.

(16) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תעב. שם סכ"ג. וראה מכתב ר"ח ניסן הערה ד"ה מידארף.
 וש"נ. (17) לקו"ש חכ"א ע' 25. וראה ד"ה ג"ח תרנ"ו (סה"מ תרנ"ו ע' שיט בשוה"ג). לקו"ש ח"ת ע' 155
 הע' 45. חיי"ח ס"ע 462.

יחידות לקבוצת חתני בר מצוה והוריהם שיחיו

בלתי מוגה

בהוספה¹ על הברכות ומאמרי חז"ל כו' שנאמרו כאן, במקום קדוש, מקום תפלה תורה וצדקה, לאלה שנכנסו לפני², שבוראי חלים על כאו"א מישראל וכלל ישראל, וכפרט על אלה שנכנסים בהמשך אליהם לאותו מקום ובאותו זמן — יש ברכה מיוחדת בקשר ובשייכות להורים שזכו לגדל בנים ובנות לתורה לחופה ולמעשים טובים עד שנעשו בני-מצוה ובנות-מצוה.

ובפרט ע"פ המבואר בזהר² ש"אני היום ילדתיך"⁴ קאי על יום הבר-מצוה (ועד"ז בנוגע לבת-מצוה) — שמזה מובן מעלת הברכה המיוחדת לזמן זה.

ולכל לראש — יש להדגיש שאשרי חלקם וגדול זכותם של ההורים שגידלום וחינכום בדרך זו, וכן המלמדים והמדריכים, המלמדות והמדריכות וכו', שחינכום באופן ש"כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה"⁵, עד שנעשים גדולים בתורה ומצוות תיכף ומיד שנעשים חייבים בתומ"צ, ביחד עם גדול הזכות שבתומ"צ — "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תומ"צ"⁶, כשנעשה בן י"ג שנה ויום אחד, ובאשה — כשנעשית בת י"ב שנה ויום אחד.⁷

והחיוב והזכות שביום זה נעשים התחלה טוב להמשך טוב שלאח"ז, ולא רק המשך סתם, אלא באופן דמוסיף והולך ואור.

ובפרט עי"ז שמוסיפים בהחלטות טובות בכל ענינים אלו, הן הבר-מצוה והבת-מצוה בעצמם, והן הוריהם, ועאכו"כ המלמדים והמלמדות המדריכים והמדריכות — להמשיך לגדלם ולחנכם לתורה לחופה ולמעשים טובים, מתוך בריאות והצלחה, ולהמשיך ולראות פרי טוב בעולם, לרוות מהם נחת יהודי אמיתי, לאורך ימים ושנים טובות.

* * *

והוספה מיוחדת בכל הנ"ל — בימי ההכנה לחג הפסח, מר"ח ניסן, החל מהשבת שלפניו, שבת פ' החודש:

חג הפסח, הזמן דיצי"מ — הוא ההתחלה דמתן-תורה. ועד שההתחלה בפועל דקיום המצוות היתה בר"ח ניסן ערב היציאה ממצרים, שאז ניתנה המצוה

(1) כהבא לקמן — ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 577 ואלך. וש"נ.

(2) ביחידות הכללית לאורחים שיחיו.

(3) ח"ב צח, רע"א. קא. א.

(4) תהלים ב, ז.

(5) ישעי' סא, ט.

(6) מכות כג, רע"ב — במשנה.

(7) נדה מה, ב ואלך. רמב"ם הל' אישות רפ"ב.

שם ה"י. שו"ע אדה"ז או"ח (מהרו"ב) סו"ס"א.

דקידוש חדשים — "החודש הזה לכם ראש חדשים"⁸, "כזה ראה וקדש"⁹, שאז התחיל קיום המצוה דקידוש חדשים בפועל.

זוהי השייכות המיוחדת לבר־מצוה — כיון שבמתן־תורה (והתחלתו מר"ח ניסן) נעשו בני מחוייבים במצוות, ע"ד ובדוגמת בר־מצוה של כל יחיד מישראל.

ועוד והוא העיקר — שההוספה של עוד יהודים שנעשים מחוייבים וזכאים במצוות, ממהרת ומזרזת ונעשית הכנה קרובה ליציאה מגלותנו זה, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שעליו אומרים "אחכה לו בכל יום שיבוא", שמקווים ובטוחים שיבוא "בכל יום", כיום זה, יום רביעי דשבת פ' שמיני, פ' החודש, שנת "תשמט ירך"¹⁰, ותיכף ומיד ממש.

* * *

כרגיל בכגון־דא — יתנו לכאו"א מכם, ברי־מצוה ובנות־מצוה, האבות והאמהות, שליחות־מצוה לצדקה, שע"ז יתוסף עוד יותר בכרכתו של הקב"ה להצלחה בכל הענינים, ועאכו"כ בענינים הקשורים עם לימוד התורה וקיום המצוות, וחינוך הבנים והבנות לתורה לחופה ולמעשים טובים.

וכן יש להזכיר אודות קיום המנהג טוב שהבר־מצוה והבת־מצוה מוסיפים בנתינת הצדקה ביום הבר־מצוה או הבת־מצוה, וכשחל בשבת או יו"ט — נותנים בערב שבת ויו"ט או למחרת השבת ויו"ט, וכן נוהגים גם ההורים והמחנכים כו', וממשיכים בזה באופן דהלוך ומוסיף ואור — לאורך ימים ושנים טובות.

ועוד והוא העיקר — להתכונן כולם יחדיו, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹¹, לקבל פני משיח צדקנו תיכף ומיד ממש, ויחד עמו חוגגים את שבת פ' החודש, ר"ח ניסן, וחג הפסח, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹² — בגאולה האמיתית והשלימה.

וההוספה בצדקה, ע"י הברי־מצוה ובנות־מצוה והוריהם שיוסיפו עתה (גם אם הוסיפו כבר ביום הבר־מצוה, ואם לא, ישלימו עכ"פ עתה), ביחד עם ההוספה דהלוך ומוסיף ואור בכל עניני תומ"צ, מתוך הוספה גדולה בכרכותיו של הקב"ה, ממהרת ומזרזת עוד יותר את הברכה הכי עיקרית — גאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומיד ממש.

(10) ל' הכתוב — ראה טו, ג.

(11) בא יו"ד, ט.

(12) מיכה ז, טו.

(8) בא יב, ב.

(9) ר"ה כ, א. מכילתא ופרש"י עה"פ.

לזכות

חתן הבר מצוה

הת' **מנחם מענדל הלוי שיחי'**

הורביץ

יצליחו השי"ת להיות חסיד ירא שמים ולמדן
ולחיזוק התקשרותו לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

*

ולזכות אחיו ואחיותיו

חסיא יהודית, פינחס הלוי, חנן הלוי, חי' מושקא,

דבורה לאה, יעקב הלוי ושמואל הלוי

*

נדפס ע"י ולזכות הוריו

ר' יוסף יצחק הלוי וזוגתו רבקה ומשפחתו שיחיו

הורביץ

ולזכות זקניו

הרה"ח ר' שלום הלוי וזוגתו מרת מרים בריינדל ומשפחתו שיחיו

הורביץ

הרה"ח ר' לוי וזוגתו מרת ליבא ומשפחתו שיחיו

פריז